

El 18 de juny de 1991 va morir, als 84 anys, l'escultor Joaquim Ros i Bofarull, autor de les imatges del presbiteri de la Basílica de Santa Maria i guanyador, l'any 1948, del concurs per a la realització d'un monument a Miquel Biada.

Ara fa un any, quatre mesos abans de la seva mort, convidat pel Museu-Arxiu i pel programa de Televisió «Creure Avui», ens va visitar per última vegada.

Pensem que és important de descriure i documentar la seva obra.

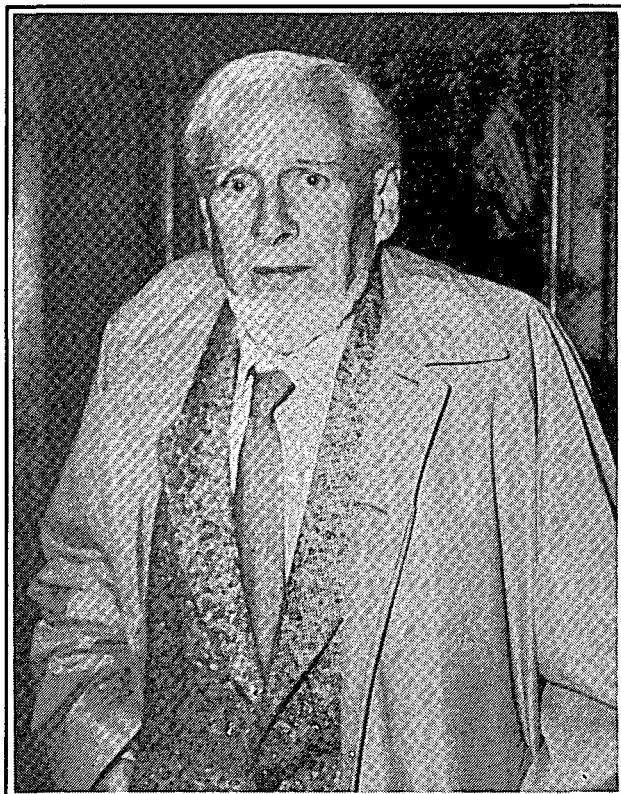
L'ESCUPTOR JOAQUIM ROS I BOFARULL

84 ANYS DEL SEGLE XX.

Joaquim Ros i Bofarull va néixer el 15 de desembre de 1906 a Barcelona, al carrer de la Cadena, i es va criar en el barri d'Horta. La seva família no tenia tradició d'artistes; ell, però, des de molt petit, es va sentir atret pel dibuix i la pintura. La tuberculosi l'obligà a estar un any i mig en posició horitzontal i això li va permetre de dedicar estones llargues al dibuix. També d'infant, anava a buscar terra d'una vinya propera a la seva casa d'Horta i feia figures amb fang, que coïa a la cuina de casa. Aquesta prematura afecció al modelat el portà fins i tot a anar, d'amagat dels pares, a la fira de Santa Llúcia, a vendre petites figures de pessebre.

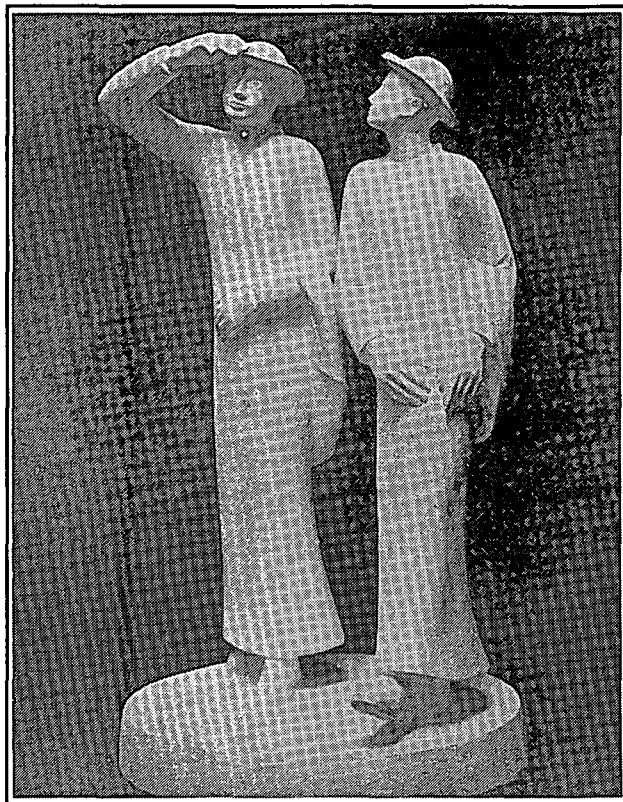
De jovenet ingressà a l'Escola dels Bells Oficis de la Mancomunitat, on va rebre una formació plàstica completa de la mà de grans mestres. El director de l'Escola era Francesc d'A. Galf. Excel.lents professors, Serra, Gargallo, Aymat, Oliveras, Monegal, Solanich, Sert i Aragall entre d'altres, van introduir-lo en l'atmosfera de les diverses disciplines artístiques (forja, tapís, dibuix, escultura, pintura, etc...) en un ambient plenament noucentista.

Mentrestant, la seva família es traslladà a Lleida, on el pare havia de regentar una finca. Ell optà per quedar-se a Barcelona i obrí estudi al carrer de la Palma de Sant Just. Però l'any 1924 l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera comportà el

Joaquim Ros i Bofarull en la seva recent visita a la Parròquia de Santa Maria de Mataró. (febrer, 1991).

tancament de l'Escola de Bells Oficis. Aquest contratemps en la seva formació va quedar compensat quan acceptà la invitació que li féu Pau Gargallo, el seu antic mestre d'escultura, de col.laborar amb ell a París.

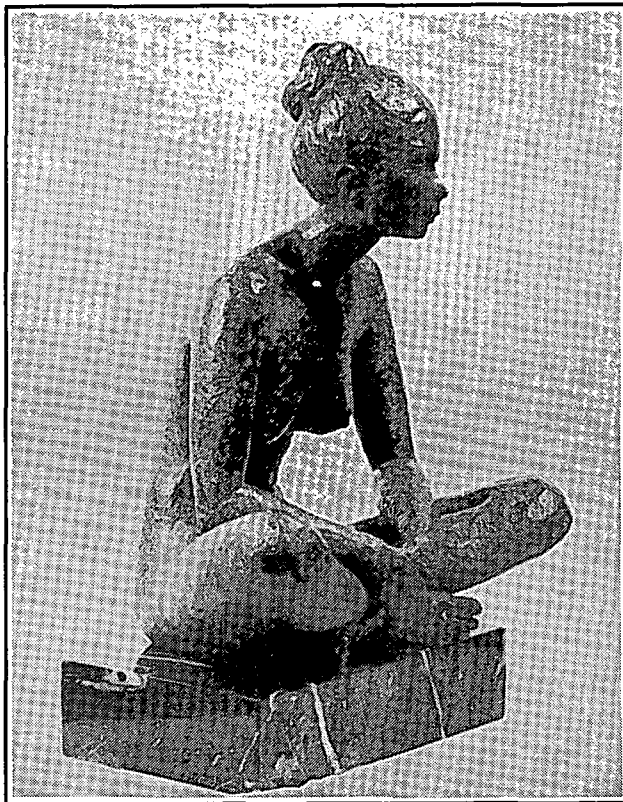
Clergues, 1935

Al llarg de tres anys, entre 1929 i 1931, Ros va ser ajudant de Pau Gargallo, *el millor ajudant que he tingut aquí* comentava en una carta el gran escultor. El magisteri d'aquest aragonès avantguardista va ser cabdal per al jove barceloní.

L'any 1934 es casà amb Mercè Sabaté, amb la qual tindria dos fills, Joaquim (1936) i Berta (1941). Abans de la guerra civil va exercir com a professor de dibuix a l'Institut Escola i a l'Escola Blanquerna. Als 26 anys ja participà amb èxit a les col·lectives *Saló de Montjuïc* i *Saló de Tardor*. Del 6 al 20 d'abril de 1935 exposà en solitari a les Galeries Syra de Barcelona, amb èxit total de crítica. L'obra en bronze anomenada *Clergues* causà impacte, i passà a ser l'obra de presentació del jove autor.

L'any 1941 fou inhabilitat com a professor per l'administració franquista. Durant les primeres dècades de postguerra rebé molts encàrrecs d'imatgeria religiosa ja que, a l'època, l'Església té cura de refer el seu patrimoni malmès o destruït. L'obra civil i religiosa de l'escultor, escampada arreu de Catalunya, incorpora l'esperit i la sensibilitat noucentistes, heretats de l'excel·lent nucli formatiu que fou l'Escola dels Bells Oficis.

A l'Exposició Nacional de l'any 1944 fou premiat amb la segona medalla i la seva obra va ser adquirida pel Museu d'Art Modern. Es tracta de

Nu femení, 1973

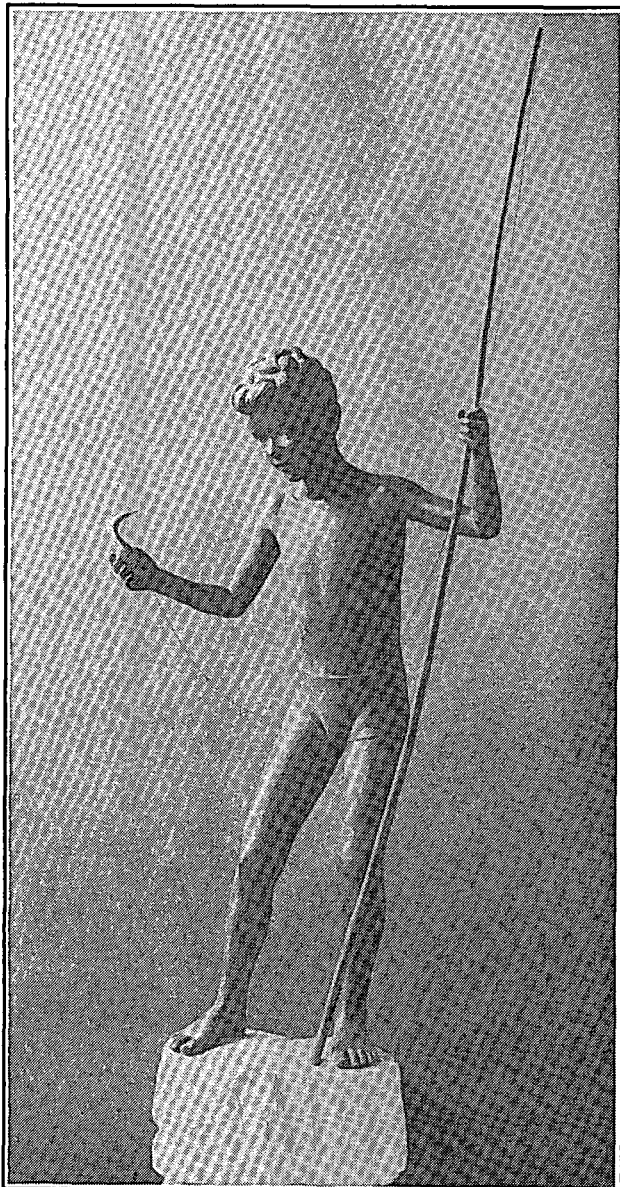
Costa Brava, una delicada figura infantil que amb una mà agafa la canya i amb l'altra, el peix que encara saltirona. Ros captà el gest i el moviment en el moment precís.

Amic d'Eugeni d'Ors, va ser convidat a un dels seus *Salones*, a Madrid, concretament el de 1954, on Ros presentà un original llum rodó, figurant una colla sardanista ballant.

Les exposicions en solitari més recents van ser les de 1973 i 1978 a la Sala Parés de Barcelona. Marbres, bronzes i terra-cuites de petites dimensions amb figures quasi sempre femenines o de nens. Delicades i estilitzades, commouen de manera sorprenent conjuntament amb els retrats, són les escultures associades al Ros de les últimes dècades.

Home modest, auster i molt discret, fou un treballador incansable, que no faltà mai al seu taller. Quinze dies abans de morir, als 84 anys, encara elaborava una figura de marbre en el seu estudi del carrer de la Mare de Déu del Coll.

Encara que bàsicament coneixem Ros i Bofarull com a escultor, també treballà altres disciplines plàstiques. Joies, peces de vidre esmaltat, ceràmica, pintures, frescs, gravats, dibuixos humorístics, figures de pessebre, i un llarg etcètera, fan que la seva casa sigui un variat i ric museu.

Costa Brava, 1944

OBRA FETA FORA DE MATARÓ.

Ros i Bofarull treballava últimament en la recopilació de materials i fotografies per a la realització del catàleg de la seva pròpia obra escultòrica. Cal esperar que aquest treball sigui continuat i que, com més aviat millor, pugui publicar-se junt amb una biografia completa.

Si bé Mataró acull una part importantíssima de l'obra general d'aquest escultor (que és objecte d'estudi detallat en aquest article), les seves realitzacions escultòriques estan repartides arreu del país. Citem, a manera de llista no sistemàtica, les més conegudes o més destacables.

IMATGERIA RELIGIOSA.

Ros i Bofarull és autor de diverses obres al monestir de Montserrat realitzades els anys 1946 i 1947. Hi destaquen els dos relleus del tron de la Mare de Déu, la imatge de sant Vicenç de Paül i la imatge de fra Josep de les Llànties.

L'any 1944 va ser-li encarregada la reconstrucció del Sant Crist de Balaguer destruït durant la guerra i guardat a l'església parroquial. Un fil d'or separa el peu del Sant Crist antic, l'única part conservada, de la resta de la figura.

Les mares de Déu titulars són part important en l'escultura religiosa del Ros i Bofarull de la postguerra. La figura femenina és tractada amb línies esveltes i gràcils, d'expressió sempre tendra; les fesomies són sempre diferents. Són de Ros i Bofarull la mare de Déu de la Salut (1953), de l'església parroquial de Capellades, la imatge de la Puríssima (1949) d'alabastre policromat, de l'església de Sant Julià d'Aja, la mare de Déu del Roser de l'església de les Dominiques d'Horta i la mare de Déu titular de la parròquia de Castellarçol, en alabastre.

A l'Estonac de Bordeaux (França) la imatge de la mare de Déu Immaculada és molt alta i molt estilitzada. En aquest cas trenca les proporcions lògiques i incorpora un to inesperat d'espiritualitat.

Una de les peces religioses més recents de Ros i Bofarull és el relleu de l'Adoració dels Reis, al portal de l'Anunciació, del temple de la Sagrada Família de Barcelona, realitzada el 1982.

OBRA CIVIL A L'AIRE LLIURE.

Ros i Bofarull és molt conegut a Barcelona per una obra situada en una plaça del Guinardó. Es tracta del *Nen de la rutlla* (1962), que reflecteix la inspiració d'un home de casa, i la sintonia entre població i escultor. Així ho comentà Sempronio l'any 1987. *Els vint-i-cinc anys que l'infant del cercol porta a la Plaça de Puig i Alfonso constitueixen una bona, una rotunda mostra de què quan l'artista és sincer i té per normes la vida i la bellesa, ja pot tronar i ploure..., que allò que en escultura, en pintura, en música i en tot, el poble ha estimat i ha considerat seu, s'aguanta tan fresc, tan inalterable com el primer dia. Més vivent i emotiu encara: he vist persones grans peregrinar a l'avinguda de la Verge de Montserrat per a mostrar a llurs filllets el Nen de la rutlla, i contar-los la il·lusió que, un quart de segle enrera, els causà la instal·lació de l'estatueta en aquells jardins. Minyons ells,*

Relleus del tron de la Mare de Déu de Montserrat, 1946
Monestir de Montserrat.

aleshores, també empenyien el cercol per les pendents de la muntanya pelada. (1)

Als jardins de Montjuïc, en el vessant de mar, obrà l'escultura d'homenatge al poeta Mn. Costa i Llobera.

Molt interessant és un relleu de dimensions considerables situat a la sala de recepció de l'Hotel Diplomàtic de Barcelona, amb el tema *Les quatre estacions* (1967).

L'any 1949 va presentar diversos treballs sobre creus de terme en l'*Exposició monogràfica de la creu*. La població pirinenca de La Molina té una creu de terme realitzada per Ros.

RETRATS.

Ros va modelar busts o figures completes. Figures estàtiques que traspuen alè i manera de ser, que accentuen el caràcter i la personalitat. Els seus retrats

de Pompeu Fabra i de Ramon Aramon són a l'Institut d'Estudis Catalans. També retratà Josep Maria Folch i Torres, Aureli Capmany i Ignasi Folch i Girona. Hem de destacar, però, el bust del seu amic Eugeni d'Ors, de mirada profunda i intel·lectual.

EL MONUMENT A MIQUEL BIADA.

El dia 27 de febrer de 1947 la Comissió Municipal permanent de l'ajuntament de Mataró prengué en consideració els suggeriments de la Comissió local del Centenari del Ferrocarril i va acordar d'aixecar un monument a la memòria de Biada, *deuda que desde 1912 le tiene la ciudad* (2).

Després de diversos tràmits, la pròpia Comissió local del Centenari convocà concurs. S'hi presentaren vint-i-dos projectes que van ser valorats pel jurat creat a l'efecte. El formaven els senyors Joaquim Boter de Palau, B. Maeztu, Miquel Brullet, Jaume Llavina, Joan Mas, Benet Fité, Enric Fité, Joan Rectoré, Rafael Estrany, Josep Punsola, Alfred Opisso, Manuel Cuyàs, Joan Comas i Jaume Castellví.

Després de quatre tandes de votació, es premià el treball *Mataró-Barcelona* de Joaquim Ros i Bofarull. El projecte presentava la figura de Mercuri, déu del comerç i protector dels qui fan camí, cavalcant sobre una roda de ferrocarril i portant en una mà el caduceu i en l'altra, una oreneta, símbol dels viatgers. En la base del monument, un medalló, centrat, contenia l'effigie de Miquel Biada i als dos costats, els escuts de Mataró i Barcelona.

El 19 de novembre de 1947 la Comissió local donà a conèixer el veredict i apuntà com a ideal la data del 4 d'abril per a la inauguració del monument. En el Museu Municipal s'exposaren els projectes presentats.

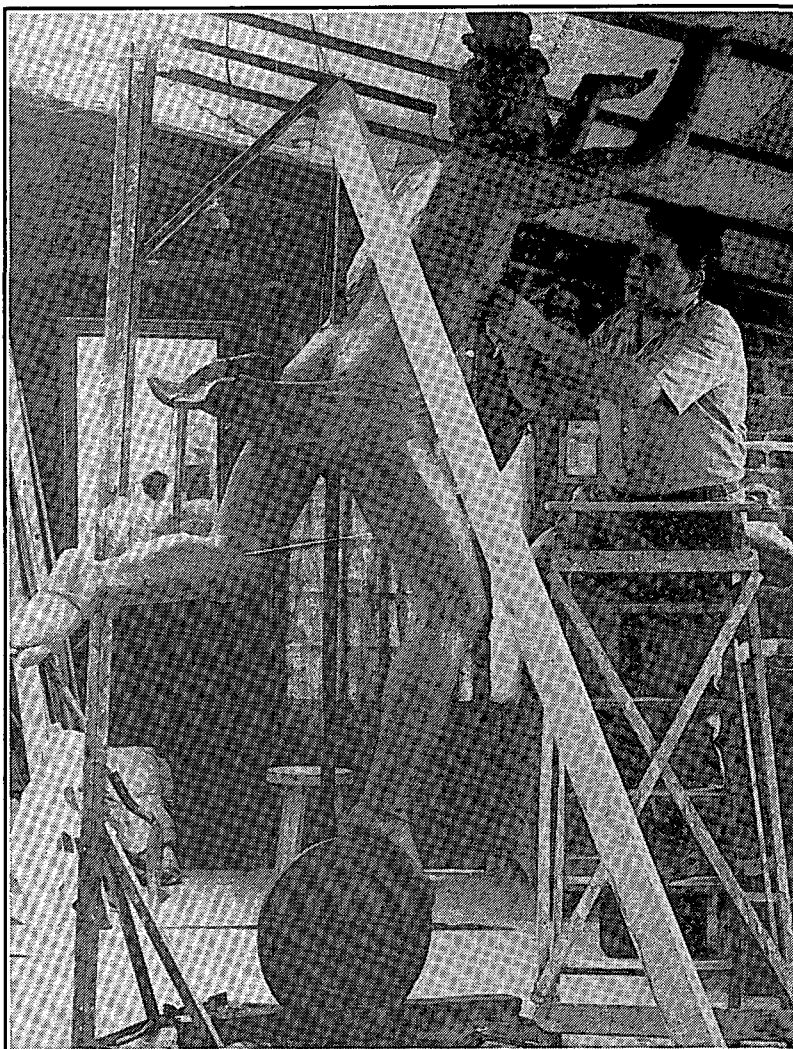
El 6 de desembre la Comissió permanent acordà la tramitació i la consecució del Projecte, però Ros no rebé l'encàrrec fins a finals de març de l'any següent. El pedestal fou encomanat a Josep Maria Casas, i la base, a Jaume Castells.

El 4 d'abril de 1948, data commemorativa del centenari de la mort de Miquel Biada, es col·locà la primera pedra del monument a la plaça de l'Estació, des d'aleshores plaça Biada. La inauguració fou el 28 d'octubre d'aquell any, dins dels actes del centenari del Carril de Mataró, primer tren de la península.

L'escultura de Mercuri és de bronze, fosa pel procediment de la cera perduda. El medalló també és de bronze i els escuts laterals són relleus de pedra picada. Les lletres *Mataró-Barcelona* són gravades directament al pedestal, sota el medalló.

El monument avui roman discret i centrat en una plaça que no ha canviat, i que, per tant, no ha millorat. Contrasta la solidesa de la base amb la sensació de dinamisme que dona el déu Mercuri. La constància i l'esforç de Miquel Biada com a base del progrés.

Escultura de Mercuri,
Monument a Miquel Biada, 1948

EL CONJUNT ESCULTÒRIC DE LA BASÍLICA DE MATARÓ.

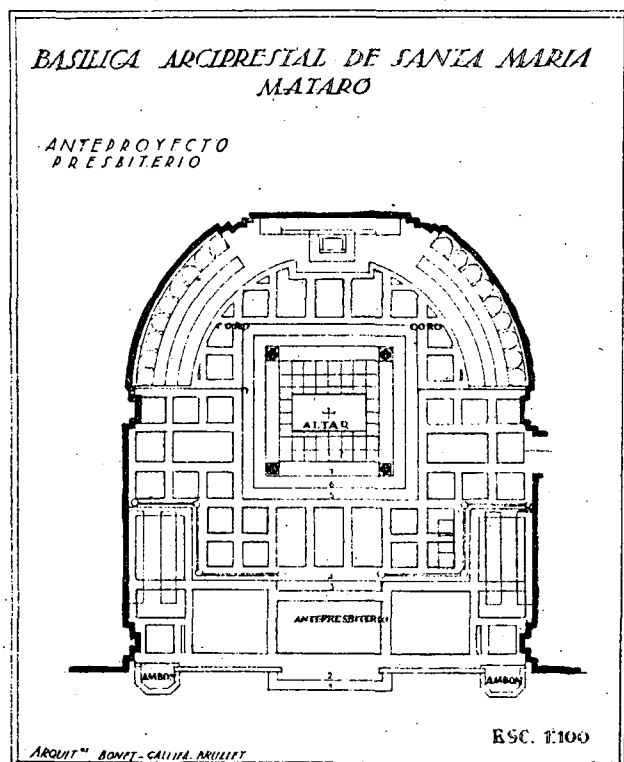
No hi ha dubte que les imatges que Ros i Bofarull va fer per a la basílica de Santa Maria de Mataró formen un conjunt molt interessant, i que, globalment, representen la més gran obra religiosa de l'escultor barceloní.

Sol·licitat per Lluís Bonet Garí, un dels arquitectes encarregats de la restauració del temple després de la guerra civil, l'any 1942 inicià els estudis de les imatges del nou projecte de l'Altar Major. Primerament rebé l'encàrrec de les escultures del baldaquí i l'altar. Posteriorment, pel març de 1949, signaria contracte per fer les figures del nou retaule de la Mare de Déu. A partir d'aleshores, al llarg de tota una dècada, realitzarà progressivament diversos treballs, l'últim dels quals, els cancelobres, quedarà enllestit el juliol de 1959. Posteriorment encara farà les imatges de l'altar de les Ànimes (1964).

La llarga i graonada trajectòria de Ros a Santa Maria s'ha d'entendre en el marc d'un temps en què l'Església, mancada de recursos, promovia campanyes de subscripció per pagar les restauracions. El ritme dels encàrrecs depenia, per tant, de l'arribada de donacions. I també s'ha de contemplar enmig d'un context enrarit per la polèmica sobre la manera de restaurar el presbiteri.

LA RESTAURACIÓ DEL PRESBITERI.

Acabada la guerra, es va encarregar a una comissió d'arquitectes, formada per Lluís Bonet, Lluís Gallifa i Miquel Brullet, el projecte d'un nou Altar Major. L'antic retaule i l'altar, construïts a la fi del segle XVIII per l'escultor Salvador Gurri, havien estat destruïts durant el procés revolucionari. Una maqueta, resum del treball d'aquell equip d'arquitectes, va ésser presentada el dia de les Santes de 1939.

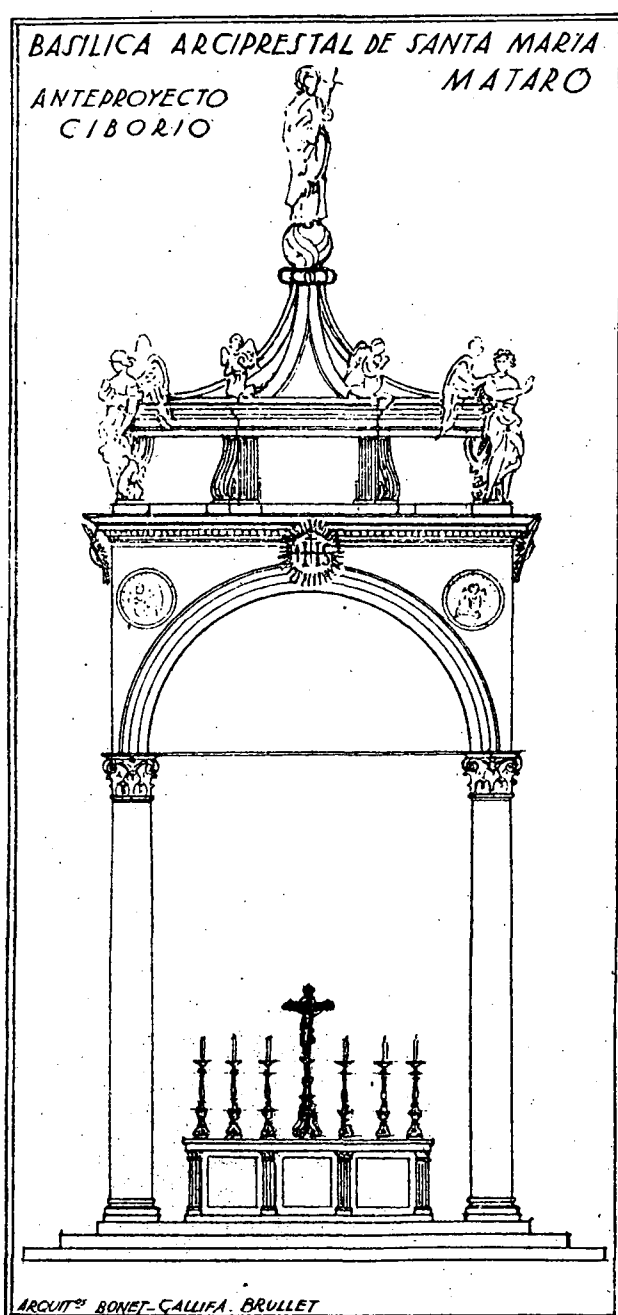

En aquell moment hi havia moltes idees i molt dispars respecte de com havien d'ésser els nous altar i retaule. Opinions contraposades eren la de reconstruir el retaule d'en Gurri i la de fer una estructuració moderna, lligada als nous criteris litúrgics. Paral·lelament es parlava de construir una cripta per a les relíquies de les Santes.

El projecte Bonet-Gallifa-Brullet pretenia ser eclèctic. Proposava de continuar en tot el recinte del presbiteri la decoració coríntia de les parets, de construir un baldaquí central que acollís el nou altar, de fer un nou retaule (no necessàriament coincident amb l'antic) darrera el baldaquí, i de formar un cor que voregés l'absis, acabat amb dos ambons laterals.

La Junta d'Obra i l'arxiprest van assumir aquest projecte, considerant a més que els primers anys seria prioritari concentrar tots els esforços en la construcció de baldaquí i altar, i en l'ordenació general del presbiteri. L'any 1942 un article al diari de Mataró publica els plànols de l'avantprojecte i detalla certs canvis respecte la maqueta que s'havia presentat l'any 1939. L'altar continuava, i continuaria, encara uns anys, essent provisional.

Este año, con mayores aciertos, se pensó tener por las Santas el trabajo muy adelantado; no ha sido así, pero se ha emprendido ya con marcha decidida y definitiva; señalar plazo a obra de tal índole sería expuesto e impropio. Hoy las columnas del ciborio están trabajándose; el altar y el pavimento del presbiterio a punto de empezarse. Ojalá el

Avantprojecte del Presbiteri i del Baldaquí
realitzat per Bonet, Gallifa i Brullet,
publicat a Mataró, el 25 de juliol de 1942.

entusiasmo del Rdo. Sr. Ecónomo Arcipreste de la Basílica y su Junta de obra, se vea correspondido con la colaboración de todos los mataroneses y todas las dificultades serán fácilmente resueltas. (3)

El projecte de magnificar l'altar amb un baldaquí o cibori va ser clarament polèmic. Per una banda, impossibilitava reconstruir fidelment el retaule antic; però per l'altra, responia al desig de modernitat irradiat pel Congrés litúrgic celebrat l'any 1915 on es consignava la importància capital de l'altar com a centre del ritu cristià.

Así es como se concibió, ha nacido y se ha levantado el soberbio baldaquino que endosela el Altar propiamente dicho y confiere a éste el relieve adecuado a su categoría de pieza central y maestra de todo el templo. Con el baldaquino y la credencia apropiada que ha de construirse, todo el interés converge hacia el Ara. Con él, triunfa el sentido centrípeto de la liturgia, valorizador del Altar ante todo. Con él, nuestra época se ha mostrado fiel a sí misma, al levantar una obra en que campean la propiedad, la sobriedad y la estilización. (4)

L'any 1948 les columnes del baldaquí eren ja col·locades. A mitjan de 1946 s'havia obert una subscripció popular i s'havia ampliat el Comitè de reconstrucció de l'Altar Major per poder donar una empena definitiva al procés restaurador. L'any 1947 s'organitzà una tómbola amb la mateixa finalitat.

Marià Ribas, en un article publicat el juliol de 1948, exemplifica la postura favorable a la reconstrucció de l'antic retaule i contempla les noves columnes amb certa resignació. Ribas defensa que el conjunt monumental renaixentista i barroc refusa la simplicitat de les línies de la moda moderna.

El Retablo Mayor es el punto culminante de las obras a realizar, aunque el proyecto ya está hecho desde hace muchos años, si consideramos el antiguo retablo que ejecutó Salvador Gurri como la obra más adecuada y uno de los más bien entendidos y perfectos retablos de su época, tal como realmente lo era.

En el centro del Presbiterio actualmente se construye el Altar Mayor, cuya principal importancia es la mesa, y un nuevo y monumental ciborio, que debido a no estar acostumbrados a estas construcciones, es el tema de continuas polémicas entre los mataroneses, y del cual otra generación que no haya conocido el antiguo retablo podrá hablar con menos partidismos. (5)

L'any 1949, Mn. Antolí Vancell, arxiprest des de l'any 1942, escrivia que, en arribar a Santa Maria, es va trobar amb el contracte de les columnes ja signat —una d'elles ja pagada— i amb la polèmica oberta entre partidaris i contraris del nou altar coronat amb cimbori. Argumentava que litúrgicament tenien raó els defensors del baldaquí, malgrat la qualitat artística del retaule; però, com tantes altres vegades, la decisió va dependre de l'aspecte econòmic.

Pero aparte de tales razonamientos, nos inclinamos por el baldaquino, por algo práctico; calculamos que el coste del mismo podría ser de unas 300.000 Ptas; mientras que el retablo sería al menos

la mitad más, y lo que nos obligó más a ello, era que en caja no había una peseta. (6)

Malgrat això, tot i que la construcció del baldaquí era ja imminent, l'any 1948 es planteja novament la possibilitat de refer parcialment el retaule de Gurri (obligat, ara sí, a conviure amb la «modernitat» del cimbori). Se li encarreguen, a Marià Ribas, dibuixos i plànols per tal de fer la còpia exacta de l'antic retaule barroc. L'abril de 1948 són enllestits i l'escultor gironí Carrera presenta una maqueta amb la finalitat de facilitar la reconstrucció exacta.

El 25 de març de 1949, Ros i Bofarull signa contracte amb l'arxiprest Mn. Antolí Vancell i es compromet a fer les imatges centrals del nou retaule, o sigui, la mare de Déu Candelera, les Santes i el grup dels dos angelets. L'arxiprest li demana que es guiï amb els dibuixos i les proporcions marcades per Marià Ribas. *El nostre desig és fer una reproducció exacte de lo antich, doncs amb l'antich retaule tothom hi està conforme.* (7)

Marià Ribas havia projectat el conjunt central de la Mare de Déu, entre les pilastres acabades de completar i la cornisa superior; ho havia fet pensant en una possible reconstrucció total.

Esta parte de retablo mayor se podrá construir escrupulosamente igual y de las mismas medidas del retablo antiguo, pues se dispone de los datos necesarios para llevarlo a cabo, e incluso para su total realización si llegara el momento años a venir, que los mataroneses desearan la continuación del retablo en toda su totalidad. (8)

Però aquesta idea no seria mai possible, perquè Ros i Bofarull va recrear les imatges. El grup escultòric va quedar enllestit l'any 1954 amb la col·locació de les dues Santes a l'entorn de la Mare de Déu.

A continuació, Ros i Bofarull executa els plafons de fusta en relleu de la base del grup escultòric.

L'execució del nou retaule al marge dels paràmetres definits en el retaule antic portà polèmica. Una part de la feligresia es va queixar de la interpretació subjectiva que havia fet l'escultor. L'arquitecte Lluís Bonet estava també en desacord respecte al planejament de les imatges, per motius totalment diferents. Fins i tot presentà una alternativa d'execució, quan les imatges de les Santes eren ja —esculpides— en guix. Mn. Antolí Vancell, l'abril de 1951, escrivia a Ros i Bofarull:

Molt Senyor meu: Per fi després d'esperar molt, el Sr. Bonet va presentar el nou projecte del retaule en el que posava les Santes dretes i fora del seu lloc.

Unànimament el vam rebutjar, acordant-se fer-les tal com estaven abans i vostè ja té fetes en guix. (9)

Tot aquest seguit de propòsits i despropòsits sobre la reconstrucció del retaule que es donen a partir de 1950, quan el baldaquí ja està completat, fan evidents les diferències de criteri de les persones que dirigien les obres de restauració de la Basílica.

LA IMATGERIA DEL BALDAQUÍ.

Quan s'inaugurà i es benef el nou baldaquí, per les Santes de 1950, Joaquim Ros i Bofarull era conegut a Mataró pel monument a Miquel Biada inaugurat feia dos anys a la plaça de l'Estació. En la cúpula del baldaquí, construïda sobre les quatre columnes alçades a finals dels anys quaranta, Ros comença la seva obra a Santa Maria. Al marge de la polèmica sobre la construcció de baldaquí i retaule, cal dir que les imatges de Ros tingueren bona acollida perquè, sense apartar-se de la concepció clàssica, tenien el to de modernitat que exigia el moment.

El baldaquí és de base quadrada, de 4,80 metres d'amplada i 15,00 metres d'alçada (inclosa la imatge central). És fet amb pedra d'Uldecona i pedra polida del país. Va ser projectat per l'arquitecte Lluís Bonet i Garí. L'escultura més alta de la cúpula va ser realitzada per Josep Castellà i Alfons Casanova, i la part de policromia i daurats fou treballada per Josep Casas. La construcció del conjunt de la cúpula va tenir lloc als tallers de fusteria de Josep Mach.

La part d'imatgeria del baldaquí és obra de Joaquim Ros. D'alabastre són els vuit medallons, daurats i policromats, que representen les benaurances. Dos a cada costat, es situen en els carcanyols dels arcs, i estan simbolitzades per figures femenines. La seva representació és la següent:

JUSTITIAM. Rep una balança que des del cel li presenta una mà divina.

LUGENTES. Plora, però rep el consol de dos àngels que li assequen les llàgrimes sota raigs lluminosos del cel.

PAUPERES SPIRITU. Tan pobre i despresa que només pren contacte amb un peu amb la terra. A la mà, una branca verda que, com ella, aspira a ajuntar-se amb el tronc que és Jesucrist.

MITES. Un anyell als peus, les mans plegades sobre el pit, dóna gràcies al cel per la corona que rep de mans del Totpoderós.

MISERICORDES. Es compadeix del pobre infant que pateix i passa fam, donant-li la meitat del pa.

MUNDI CORDE. Amb els peus trepitja corones, mitres i joies, perquè son cor és amb Jesús i en té prou amb la corona d'espines.

PERSECUTI. A la mà porta la palma, símbol de la recompensa rebuda per una persecució suportada victoriosament.

PACIFICI. Coronada d'olivera, porta a la mà una branca en recordança del colom que va conduir Noè.

També d'alabastre són les quatre petxines situades als angles de l'interior de la cúpula. Van ser lliurades i col·locades l'any 1954. Representen els quatre evangelistes. Cadascuna està feta de dues peces corbades.

El coronament del baldaquí és construït amb planta octogonal. És de talla daurada i policromada. A sobre, hi descansa la cúpula. A cada angle, sobre cadascuna de les columnes, hi ha situades les imatges que simbolitzen les quatre virtuts cardinals. Són de talla i de dos metres d'alçada, amb la següent descripció:

PRUDÈNCIA. Com a símbols, el mirall i la serp. Sobre el cap, el vel i la diadema.

TEMPERANÇA. Com a símbols, l'anyell i dues gerres. Vel al cap, figura estar meditant l'Evangeli.

Angelets amb els atributs de la Passió, situats al coronament del Baldaquí, 1950.

FORTALESA. Com a símbols, el ceptre i l'àliga.

JUSTÍCIA. Com a símbols, l'espasa, el paó reial i les taules de la llei de Moisès.

La figura de la **CARITAT** ho corona tot, al cim de la cúpula, molt més alçada que les altres i totalment centrada. El seu símbol, la creu.

Voltant la cúpula, vuit angelets agenollats sostenen els atributs de la Passió, els claus, l'esponja, l'espasa, la corona d'espines, les tenalles, el martell i els fuets.

L'ALTAR.

Abans de les Santes de 1952, Ros va lliurar els tres relleus en bronze cisellat que figuren en el frontal de l'Altar Major. El de l'esquerra mostra sant Cugat allixonant les dues Santes, patrones de la ciutat. El central és una al·legoria de la creu i el paradís. I en el darrer es veu el botxí degollant les màrtirs Juliana i Semproniana.

La línia de força del primer i del tercer és la mateixa, una diagonal que baixa d'esquerra a dreta, mentre que el central, presidit per la creu, marca totalment la verticalitat del conjunt.

EL RETAULE DE L'ALTAR MAJOR.

La Mare de Déu titular va ser col·locada en una grossa fornícula l'any 1950 al mateix temps que s'estrenava el baldaquí. Acompanyada de dos angelets que penjaven de la cornisa i que posteriorment es van retirar, era la primera imatge del que havia de ser el nou retaule. Com totes les figures femenines de Ros, té una expressió delicada, dolça i serena.

D'alçada mesura uns tres metres i està treballada en taulons encolats. És talla policromada. De dimensions considerables, i sense sortir dels tradicionals cànons quant a moviment, té, per l'expressió i la bellesa de la faç, un to de modernitat inqüestionable.

La imatge va restar «sola» a la fornícula central durant quatre anys, fins al 18 de juliol de 1954, quan el bisbe Modrego Casaus benef, junt amb les quatre

Joaquim Ros i Bofarull al seu estudi, esculpint la imatge titular de la Basílica de Santa Maria de Mataró, 1950.

noves campanes de la torre de la Basílica, les dues noves imatges que l'acompanyarien, les Santes agenollades implorant la seva protecció.

Les imatges de les Santes són dues talles policromades que per la seva posició, a banda i banda de la Mare de Déu, completen el triangle de la part central del retaule. La fornícula que acull aquest conjunt, s'havia d'ornamentar i de completar amb coronament de fusta, però no es va arribar a realitzar.

A finals del mateix any 54, Ros va tenir enllestit un relleu en fusta policromada que es troba al peu

del conjunt escultòric de les Santes i la Mare de Déu. Es tracta de la Visitació de reis i pastors al pessebre.

És un conjunt de composició clàssica. Totes les mirades es dirigeixen cap a l'Infant, i totes les línies convergeixen en semicercle cap a la testa de sant Josep. L'estrella de Nadal i el sostre de l'estable arrodoneixen la part superior. En les cares, morfologies perfectes i expressions transparents, el to personal de Ros es manifesta clarament. Per aquest relleu, modelat prèviament en fang, va utilitzar com a models persones de la seva pròpia família.

Els plafons laterals que acompanyen aquesta *Nativitat* són relleus de fusta envernissada, únicament policromada en petites superfícies amb làmines daurades. Destaquen, a ambdós extrems, dos àngels músics. Aquests relleus, per ser perpendiculars a l'absis, no es poden apreciar ni des del centre del presbiteri. La combinació senzilla de fusta i or, i l'elegància de les figures, mereixen una visita. Ros hi va treballar entre els anys 1954 i 1957.

AMBONS I CANELOBRES.

L'any 1954 Ros va lliurar també un conjunt de relleus sobre marbre roig que convenientment disposats formaven els dos ambons que tancaven la

part inicial del presbiteri. Hi eren representats els profetes. Per raons de visibilitat, als anys seixanta, van ser retirats del lloc original.

Els canelobres de l'Altar Major són també disseny de l'escultor barceloní. Modelats primer en fang i passats posteriorment a bronze com si fossin una escultura (procediment no mecanitzat, poc usual a l'hora de fer elements ornamentals), són l'última obra realitzada per al presbiteri de la Basílica. Van ser estrenats el juliol de 1959.

ALTRES OBRES.

L'any 1957 Joaquim Ros va treballar i lliurar l'única obra d'exterior que se li va encarregar a Santa Maria, el timpà del portal de la façana principal de l'Església. Esculpida en tres blocs de pedra d'Ulldecona, representa, en un marc de mig cercle, la Mare de Déu amb el Nen i les Santes. Com sempre, la delicadesa de les figures infantils i femenines, les mesures i la composició equilibrades.

També va executar (1964) les imatges de l'altar de les Ànimes, la Mare de Déu del Carme, santa Teresa d'Àvila i santa Teresina de l'Infant Jesús.

Timpà de la porta principal
de la Basílica de Santa Maria de Mataró, 1957

ARTISTA PLENAMENT NOUCENTISTA.

Joaquim Ros i Bofarull és un dels millors escultors catalans de postguerra. Hereu de les idees renovadores i compromeses del Noucentisme, va atendre la creixent demanda d'art religiós d'aleshores. El conjunt escultòric realitzat a Santa Maria de Mataró és el més important d'aquest autor en aquesta època.

Ros destaca per la seva insistent fidelitat als seus orígens noucentistes. Tota la seva obra, des de les escultures de joventut fins a les figures femenines dels últims temps, passant per la imatgeria religiosa

dels anys quaranta i cinquanta, ha estat dominada per la màxima d'aquest moviment, *l'obra ben feta*. Tot és classicisme exquisit. La mesura abans que l'aventura; l'elaboració abans que la inspiració espontània, les composicions depurades abans que la monumentalitat.

Fins i tot el seu aspecte personal, la seva forma de ser (ponderat i exigent), la seva discreció, el seu rebuig a cercar un protagonisme personal, el seu rigor en el treball... el fan un bon exemple d'artista impregnat de la cultura noucentista; cultura que, per altra banda, serà la base de la Catalunya moderna.

Nicolau Guanyabens i Calvet

Nativitat, 1940. Retaule de l'Altar Major. Basílica de Santa Maria de Mataró.

NOTES.

1.- SEMPRONIO. *Catàleg de l'Exposició al Centre Cívic del Guinardó*. 1987.

2.- Arxiu Municipal de Mataró. *Acords de la Comissió Permanent*. 27-II-1947. CEN 112-10.

3.- *El Altar mayor de la Basílica*. Periòdic *Mataró*, núm. 252. 25-VII-1942, p. 5.

4.- *La reconstrucción de nuestros templos*. Periòdic *Mataró*, núm. 246, 2a. època. 27-VII-1950, p. 5.

5.- RIBAS, Marià. *El nuevo retablo Mayor de la Basílica de Santa Maria*. *Revista Parroquia* (suplement del Full Dominical de la parròquia de Santa Maria). Juliol 1948, p. 8.

6.- *¿Cuándo se terminará el Altar mayor de nuestra Basílica?*. Entrevista Antolí Vancell. *Revista Parroquia*. Juliol de 1949, p. 7.

7.- Arxiu familiar Ros i Bofarull. Full de presentació del contracte, data 25 de març de 1949, entre Antolí Vancell i Joaquim Ros.

8.- RIBAS, Marià. *El nuevo retablo Mayor de la Basílica de Santa Maria*. *Revista Parroquia*. Juliol de 1948, p. 8.

9.- Arxiu familiar Ros i Bofarull. Carta personal, data 16 d'abril de 1951. Correspondència entre Mn. Antolí Vancell i Joaquim Ros.